

Позиція Казахстану щодо повномасштабної воєнної агресії Росії проти України

Ярмоленко В. В., головний консультант відділ зовнішньої політики

Розглянуто політичні причини, які впливають на позицію Казахстану щодо повномасштабної воєнної агресії Росії проти України, а також пов'язані з нею безпекові та економічні виклики для самого Казахстану.

Висновок

Казахстан дотримується поміркованої позиції щодо повномасштабного воєнного вторгнення Росії в Україну через політичну та економічну залежність від РФ та одночасне прагнення до збереження й розвитку прагматичних відносин із державами Заходу.

Повномасштабна війна Росії проти України стала значним викликом для керівництва Республіки Казахстан (РК). Реформа суспільно-політичної системи держави, яку президент Касим-Жомарт Токаєв оголосив після масштабних заворушень на початку 2022 р., опинилася під загрозою зриву через економічні та безпекові ризики, спричинені радикалізацією зовнішньої політики РФ. Казахстан змушений посісти обережну позицію, відповідно до якої підтримує незалежність і територіальну цілісність України, проте водночас поважає геополітичні інтереси Росії як союзника та важливого економічного партнера.

Багатовекторність зовнішньої політики Казахстану

Після т. зв. січневих подій, що сталися на початку 2022 р., Казахстан намагається дотримувати багатовекторний курс зовнішньої політики, який держава реалізовувала впродовж усього періоду незалежності. Цей курс передбачає прагнення РК підтримувати дружні та прагматичні відносини з усіма державами. Казахстан прагне мирного вирішення міжнародних конфліктів. Цим продиктована риторика казахстанського керівництва, яка свідчить про стриману позицію РК щодо широкомасштабних воєнних дій РФ проти України.

З одного боку, керівництво Казахстану чітко артикулює для Заходу підтримку територіальної цілісності та суверенітету України, а також стає за мирне вирішення російсько-українського воєнного конфлікту. Це супроводжується запевненнями, що РК не допомагатиме особам і підприємствам, які перебувають під санкціями, уникнути накладених на них обмежень.

Так, 7 березня 2022 р. К.-Ж. Токаєв у розмові з федеральним президентом ФРН Ф.-В. Штайнмаєром підкреслив необхідність дотримання принципів і норм Статуту ООН та пошуків дипломатичних можливостей для мирного вирішення «конфліктної ситуації», щоби «не спричинити подаль-

шої шкоди мирному населенню та не допустити повного знищення цивільної інфраструктури на території України»¹.

У контексті місця, яке Казахстан посідає в нових зовнішньополітичних умовах загострення конфронтації між Заходом та Росією, заступник міністра закордонних справ РК Роман Василенко в інтерв'ю німецькому виданню Die Welt 28 березня 2022 р. заявив, що в разі «[появи нової] залізної завіси, ми [Казахстан] не хочемо бути за нею. Тож ми сподіваємося, що вона більше не постане»². Наступного дня перший заступник керівника Адміністрації Президента РК Тімур Сулейманов підкреслив відособленість Нур-Султана від офіційного нарративу Москви й заявив, що:

- Казахстан дотримуватиметься санкцій, запроваджених США та ЄС проти Росії;
- підтримка торговельних та інвестиційних відносин між Казахстаном і РФ не стосуватиметься контролю над обігом підсанкційних товарів;
- РК чітко визначає події в Україні як війну;
- РК поважає територіальну цілісність України – не визнає ситуацію з Кримом та Донбасом, оскільки її не визнає ООН»³, усупереч прагненню Росії здобути більшу підтримку своїх дій з боку Казахстану.

Американський журнал The National Interest 4 квітня 2022 р. опублікував позиційну статтю президента Казахстану К.-Ж. Токаєва, в якій глава держави пояснює необхідність проведення внутрішньополітичних реформ трагічним досвідом «січневих подій» та впливом воєнної агресії Росії проти України. Автор статті висловлює бажання й надалі зміцнювати відносини Казахстану із Європою та США⁴.

З іншого боку, Казахстан підтримує тезу офіційної Москви щодо принципу неподільності безпеки в Євразії⁵. Зауважимо, що незадовго до широкомасштабної війни Росії проти України РК виступала проти санкційного тиску як інструменту політичного впливу.

Казахстан утримався під час голосування щодо Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES11/1 від 2 березня 2022 р., яка засуджувала агресію Росії проти України, проголосував проти Резолюції A/ES-11/L.2 від 24 березня цього ж року, яка покладає відповідальність на Росію за гуманітарну кризу в Україні. Крім того, 7 квітня 2022 р. РК відмовилася підтримати виключення РФ з Ради ООН з прав людини. Такі дії Казахстану можна розглядати як загальний тренд, відповідно до якого казахстанська сторона не підтримує підхід Заходу щодо трактування прав людини.

Водночас глава Казахстану наголосив на тім, що влада держави готова за потреби надавати будь-яке сприяння, включно й посередництво, у переговорах сторін конфлікту⁶.

Економічні та безпекові виклики

Санкційний тиск західних держав і суттєві проблеми економіки РФ загрожують соціально-економічним і політичним реформам у Казахстані, які президент задекларував у Посланні до народу Казахстану від 16 березня 2022 р. Зокрема, це пов'язане із членством у спільному з Росією Євразійському економічному союзу та значною залежністю економіки РК від транспортно-логістичних і транспортно-енергетичних зв'язків із РФ.

Останній чинник дає можливість Росії навмисно створювати бар'єри в транспортуванні нафти й нафтопродуктів з Казахстану через російські порти на Чорному та Балтійському морях, а також об-

¹Телефонный разговор с Федеральным Президентом Германии Франком-Вальтером Штайнмайером / Официальный сайт Президента Республики Казахстан. 2022. 7 марта. URL: <https://www.akorda.kz/ru/telefonnyy-razgovor-s-federalnym-prezidentom-germanii-frankom-valterom-shtaynmayerom-725155>

²Volkman-Schluck F. Wie Putin seinen Sowjet-Traum zerstört. Welt. 2022. 29 берез. URL: <https://www.welt.de/politik/ausland/plus237816257/Kasachstan-und-Russland-Wie-Putin-seinen-Sowjet-Traum-zerstoert.html>.

³Gotev G. Kazakh official: We will not risk being placed in the same basket as Russia. EURACTIV. 2022. 29 March. URL: <https://www.euractiv.com/section/central-asia/interview/kazakh-official-we-will-not-risk-being-placed-in-the-same-basket-as-russia/>

⁴Tokayev K.-J. Turbulence Across Eurasia Will Not Slow Kazakhstan's Progress. The National Interest. 2022. April 4. URL: <https://nationalinterest.org/feature/turbulence-across-eurasia-will-not-slow-kazakhstan%E2%80%99s-progress-201591>

⁵Глава государства принял участие во внеочередном съезде правящей партии / Официальный сайт Президента Республики Казахстан. 2022. 1 марта. URL: <https://www.akorda.kz/ru/glava-gosudarstva-prinyal-uchastie-vo-vneocherednom-sezde-pravyashchey-partii-125441>

⁶Там само.

межувати транспортування власною територією казахстанського імпорту та експорту. Так, 29 березня 2022 р. повідомлялося про призупинення транспортування нафти з терміналу м. Новоросійська (РФ) через трубопровід КТК, який переважно контролює російська сторона, через погіршення погодних умов на Чорному морі. Проте це опосередковано може свідчити про спробу Росії продемонструвати ненадійність альтернативних постачальників енергоресурсів, а отже, не допустити запровадження державами Європи заборони експорту російської нафти й нафтопродуктів.

Водночас проблеми російської армії під час бойових дій в Україні можуть знизити довіру керівництва Казахстану до РФ як актора, спроможного гарантувати безпеку від зовнішніх воєнно-політичних загроз та викликів, зокрема пов'язаних із ситуацією в Афганістані.

Наратив керівництва Росії щодо «історичної справедливості», який став одним із обґрунтувань широкомасштабної війни проти України, може бути також використаний проти Казахстану в разі виникнення суттєвих суперечок між державами.